

130. YILINDA ÜRGÜP TAHSİNAĞA HALK KÜTÜPHANESİ

Erdoğan PAMUK (*)

ÖZ

Dört bölümden oluşan bu yazı, Ürgüp Tahsinağa Halk Kütüphanesi'nin Kuruluşu, gelişmesi, hakkında yerli ve yabancı basında çıkan yazılar ve bu günkü durumuyla tanıtmayı amaçlamaktadır.

Çevreye yönelik teşebbüsleriyle bu ilçe kütüphanesinin hızla gelişmesi; döneminde örneklik vasfını kazanması konu ediliyor.

ABSTRACT

This article intends to give information about Ürgüp Tahsinağa public Library. Materials on its foundation and development have been collected from the local and foreign press. Many features of the library are discussed.

Ürgüp Tahsinağa Halk Kütüphanesi kurulduğu 1855 yılından buyana geçen 130 yıllık süre içerisinde, Türk Kütüphaneciliğinde müstesna bir yer edindiği gibi, ünü yurt sınırlarını aşmış, yerli ve yabancı basında çıkan yazılarla kamuoyunun dikkatini çekmiştir. Yöre halkının haklı gururu olan kütüphane bugün de, gelen yüzbinlerce turistin ilgisini çekmekte devam etmektedir.

Tahsinağa Halk Kütüphanesi tarihinden ve kütüphanecilik tecrübelerinden, özellikle yeni kuşak kütüphaneci meslektaşlarımızın alacağı dersler vardır.

a) KÜTÜPHANENİN KURULUŞU :

Kütüphanenin kuruluş tarihi şimdiki binanın giriş kapısı üstündeki mermer kitâbede 1272 olarak yer almaktadır. Bu mermer kitabe ilk kütüphane binasından Karamanoğlu Camii bitişiğindeki odaya, oradan da 1955 yılında yeni binaya nakledilmiştir. İlk kütüphane binası Sultan Abdülmeçid'in fermanı ile Ürgüp'e tamamen hakim olan Temennitepe'de yaptırılmıştır. Kare plâni, türbeyi andıran tek kubbesiyle görkemli görünüşü-

nü sürdürmektedir. Yanındaki Kılıçarslan Türbesiyle beraber çepeçevre korumaya alınmıştır.

Kütüphanenin Cumhuriyetten önceki tarihçesi yazılmadığı gibi fihrisine ve diğer kayıtlarına rastlanamamıştır. Ancak, çeşitli yerlerden bazı bilgilerin derlenmesi mümkün olabilmektedir.

Kütüphaneye adını veren kurucusu Tahsinağa, Abdülmecid Han'ın musahipnisidir. Bağışı ile ilgili sözleri, bağışladığı basma ve yazma eserlerin arkasında mühürü ile beraber yer almaktadır. Tahsinağa Ürgüplü değildir. Ürgüp'e Horasan'dan gelen Hacı Derviş Ağa sarayda bir vazife iken Tahsinağa ile iyi ilişkiler kurar ve memleket edindiği Ürgüp'e bir kütüphane kurmasını ister. Tahsinağa saraydan 842 adet yazma ve basma eseri Hacı Derviş Ağa'ya hibe ederek Abdülmecid Han'dan Ürgüp'e bir kütüphane kurulması yolunda bir de ferman çıkartır.

1855 yılından itibaren Hafız-ı kütüp olan Hacı Derviş Ağa'nın yerine oğlu Nail Derviş bu görevi sürdürmüştür. Ürgüplü Şeyhül İslâm Hayri Efendi, Evkaf Nazırı iken 1914 yılında kütüphane bu nezarete bağlanmış ve Karamanoğlu Camii yanındaki bir odaya taşınmış; aynı zamanda camilin imamı olan Kemâli Hoca kütüphane işlerini yürütmüştür.

1925 yılında Maarif Nezaretine bağlanan kütüphanede Kemali Hoca'nın oğulları Hasan Efendi ve Mahmut Baltacıoğlu 1939 yılına kadar görev yapmışlardır. 1933 yılında kütüphanenin Özel İdare binasına taşındığını biliyoruz. Yine 1939 yılında kütüphane bugünkü Türk Hava Kurumu binasının yanına taşınıyor. Burada 1939-1942 yılları arasında Talât Patçı, 1942'de Hacı Tuğcu, 1943 yılında Şevkiye Aydemir, görev yapmışlardır. Kütüphanenin beş defa yer değiştirmiş olması sonucu, ilk koleksiyon büyük tahribata uğramıştır.

b) KÜTÜPHANENİN GELİŞMESİ :

1.7.1944'te göreve gelen Mustafa Güzelgöz kütüphaneyi toplam 2995 kitabıyla devralmıştır. İdealist, müteşebbis ve atılgan bir kişiliğe sahip olan Güzelgöz, önce kütüphane koleksiyonunu artırmak için evlerden kitap toplamakla işe başlıyor. Kişiliği dolayısıyla iyi sosyal ilişkiler kurmayı başaran Güzelgöz, Belediye Başkanı ve Maarif Vekâletinin yardımıyla, dar gelmeye başlayan kütüphaneyi şehrin ortasındaki bugünkü binaya kavuşturuyor. 1952 yılında taşınılan binaya 1965 yılında ikinci kat ilavesi yapıyor.

Kütüphane gelişmesini ve ününü Mustafa Güzelgöz'e borçludur. Türk Halk Kütüphaneciliği hareketine önyak olan Ürgüp Tahsinağa Halk Kütüphanesi; Güzelgöz'ün müteşebbis kişiliği ile köylere kitap iaresine baş-

lıyor. Beş merkep, üç, at, iki katırın kullanıldığı kitip iare işi, ilkel bir başlangıç gibi görünse de bu başlangıç adımıyla gerçekten olumlu sonuçlar alınmıştır. Hayvanların her iki yanına yerleştirilen özel yaptırılmış iki sandıkla yüzlerce kitap, sarp yollarda zamanla yarışarak, kütüphaneciler tarafından köylere yeni bir kültür ışığı olarak yıllarca taşınmıştır.

Henüz televizyonun girmediği, kahvehanelerin yaygınlaşmadığı, örgütlü turizm işinin başlamadığı 1960'lı yıllarda Ürgüp ve köyleri yoğun bir halk eğitimine sahne olmuştur. Sabit ödünç verme istasyonları şeklinde düşünülen köy kütüphane binaları; bitişğine çamaşırhaneler kurulmak, demirbaşına kayıtlı dikiş makinaları katılmak suretiyle kadınlarımızın da kütüphanelere ilgisi çekiliyor. Hamam yaptırma düşüncesi, halıcılık kursu açılması gibi fiilî halk eğitim çalışmalarının yanısıra köyler arası futbol ve voleybol gibi sportif müsabakalar düzenlenmesi de kütüphanecilikle özdeşleşmiştir. Kasaba ve köy kütüphaneleri bu faaliyetleriyle halkın uyanmasına, aydınlanmasına, dinamizmine yol açmış; ileri bir kültür seviyesiyle bu gün Ürgüp'teki turizm gerçeğini yaratmıştır.

Yapılan bu çalışmalar dış dünyanın dikkatini çekmiş, Amerikalılar kütüphaneye bir jeep arabası hediye etmişlerdir. Eskiyen bu aracın yerine AID (Birleşmiş Milletler Kalkınma Teşkilâtı) tarafından Ford-100 marka pi-kâp bağışlanmasıyla gezici kütüphane hizmeti motorize hale getirilmiştir.

Mustafa Güzelgöz'ün başarılı çalışmaları «The Lane Bryant International Volunteer 1963 Award Committee» tarafından ödüllendiriliyor. Bu arada koleksiyon mevcudu kampanya ve bağışlarla hızla arttırılıyor. Bağışlar arasında Şey-ül İslâm Hayri Efendi evlatları tarafından yapılan toplu bağış dikkati çekmektedir.

Mustafa Güzelgöz döneminde yapılanlara burada kısaca değindik. Bir önceki kuşak kütüphaneciler yapılanlardan haberdardır. Sözü uzatmadan geniş bilgi edinmek isteyenler için bu konuda tesbit edebildiğimiz yazıların bibliyoğrafik künyelerini verelim. Tarih sırasına aldığımız yazıların başlıkları dahi ilgilenenlere fikir verebilir.

c) YERLİ VE YABANCI BASINDA TAHSİNAĞA HALK KÜTÜPHANESİ:

Güzelgöz, Mustafa. «Ürgüp'te Gezici Kütüphane Servisi Nasıl teşkil edildi» TKDB, 8, 3-4 (1959), 12. s.

«Köye Giden Kitaplık» HAYAT, 19, 1 (6 Mayıs 1960), 6. s.

«Ürgüp'te Yeni Gezici Köy İare Kütüphaneleri Açıldı» TKDB, 9, 1-4 (1960), 193. s.

Yaşar, Muammer. «Otuzbeş Köy 18777 Kitap Okudu» TERCÜMAN, 2210 (21 Haziran 1961), 3. s.

Duru, Orhan. «Bir İdealist Memur İşe Başlayınca», «Gezici Kitaplık, Okuyan Köylü» ULUS, 14200 (16 Mart 1963), 3. s.

Duru, Orhan. «Köylüyü Tam 7,5 Yıl Hapisten Kurtaran Sihirli Kütüphane» ULUS, 14201 (17 Mart 1963), 3. s.

Duru, Orhan. «Köylerde Kütüphane Kurulunca Kahveler Kapandı», «İşbirliği Arttı» ULUS, 14203 (19 Mart 1963), 3. s.

«Ürgüp Tahsinağa Kütüphanesi Müdürü Dün Radyoda Konuştu» YENİ NEVŞEHİR, 1180 (21 Mart 1963), 1. s.

Önder, Alırıza. «Ürgüp'te Kitapçılık Çalışmaları» HAKİMİYET, 3736 (23 Mayıs 1963) 3. s. — NOT : Bu incelemenin İngilizce'ye çevrilerek Amerikan müesseseleri tarafından yabancı basında yayınlanmak üzere alındığına dair bir notu vardır.

«Ürgüp'ün 109 yıllık Eşekli Kütüphanesi Cip Sahibi Oldu» HÜRRİYET, (31 Mayıs 1963), 3. s.

Saraoğlu, Hüseyin, «Huğlu ve Ürgüp» EKSPRES, 101 (31 Ekim 1963), 2. s.

«Amerikan Barış Gönüllüleri Mustafa Güzelgöz'e Mükâfat Gönderdi» YENİ NEVŞEHİR, 1972 (5 Kasım 1963), 1. 1.

«Ürgüp Kütüphane Müdürlüğü Şahinefendi Köyünde Halıcılık Kursu Açtı» YENİ NEVŞEHİR, 1426 (6 Ocak 1964), 1. s.

«Ürgüp Tahsinağa Kütüphanesi Müdürü Dünya Birinciliği Kazandı» YENİ NEVŞEHİR, 1470 (29 Şubat 1964), 1. s.

«Bir Kütüphane Müdürünün Başarısı» YENİ ADANA, 11749 (6 Mart 1964), 1. s.

«Merkeple Kitap Dağıtan Müdür Güzelgöz Dünya Birincisi Oldu» AKŞAM, (6 Mart 1964), 7. s.

«Ürgüp'te Bir Kütüphaneci» KADIN SESİ, 335 (12 Mart 1964), 1. s.

«Köylere Eşek ve Katırla İlim, İrfan Götürüyor» TERCÜMAN, 864 (14 Mart 1964), 1. s.

Ersin, Rıza. «Ürgüp'te Kütüphanecilik» TOZANLI, 1650 (11 Ağustos 1964), 1. s.

Nurata, Mehmet. «Merkep Sirtında Bir Kütüphane» CUMHURİYET, 14388 (22 Ağustos 1964), 5. s.

Mert, Mustafa. «Halk Kütüphaneleri ve Halk Evleri» YENİ İSTANBUL, (26 Aralık 1967), 2. s.

«Kütüphanenin 5 Merkep, 3 At ve İki Katırını Millî Eğitim Bakanı Ertem Emekliye Ayırdı» HÜRRİYET, 7167 (12 Nisan 1968), 1. s.

«5 Merkez, 3 At, 2 Katır Emekliye Ayrıldı» BUGÜN, 478 (13 Nisan 1968), 8. s.

«Mustafa Güzelgöz Emekliye Ayrıldı» GÜNDÜZ, 2001 (29 Mayıs 1972), 1. s.

«Ürgüp Kütüphane Müdürü Mustafa Güzelgöz Şerefine Jübile Yapıldı» NEVŞEHİR GÖREME, 466 (31 Mayıs 1972), 1. s.

«Kıymetli Kütüphanecimiz Mustafa Güzelgöz Emekli Oldu, Mustafa Güzelgöz'ün Biyografisi» ÜRGÜP, 85 (3 Haziran 1972), 1. s.

«Daily Express Gazetesi Emekli Kütüphane Müdürü Mustafa Güzelgöz'ün Çalışmalarını Yayınladı» GÜNDÜZ, 2042 (21 Temmuz 1972), 1. S.

«Kitap Sayısı Çığ Gibi Büyüyor» HÜRRİYET, 9168 (29 Ekim 1973), 41. s.

Taselear, M. J. — Callenbach. «Het Ver Haal Van Een op te Richten Museum Over Bibliotheken» «Türk Misafirperverliği ve Ürgüp Halk Kütüphanesi» DONDERDAG, (20 September 1973), HOLLANDA Basını (Osman Tekin Aybaş çevirisini yapmıştır).

Stevens, Norman D. «A Dutch Museum Aot As Kesper Of The Library Past» (Kütüphaneciliğin Geçmişini Yaşatmayı Amaçlayan Bir Hollanda Müzecilik Hareketi) WILSON LIBRARY BULLETIN, June 1977, 842-843 s.

«1963 Yılında Kültür Çalışmalarından Dolayı Dünya Birincisi Olan Emekli Kütüphane Müdürü Mustafa Güzelgöz...» KAPADOKYA, 76 (19 Ocak 1981), 1. s.

Gökman, Muzaffer. «II. Abdülhamit'in Hafız-ı Kütübünden, Eşekli Kütüphaneye...» «YILLAR BOYU TARİH», 5-8 (Ağustos 1983), 50-51, s.

c) KÜTÜPHANENİN BUGÜNKÜ DURUMU :

Mustafa Güzelgöz'ün emekliliğinden sonra sırasıyla : 1972'de Osman Siviloğlu, 1974'de Aslan Buğdaycı, 1976'da Halit Bozkurt, 1978'de Ömer Çubuk, 1983'de Gönül Şahin, müdürlük görevini yürütmüşlerdir. 9.1.1985 ten itibaren müdürlük görevini Erdoğan Pamuk sürdürmektedir.

25.000'i Merkez kütüphanede olmak üzere Tahsinağa Halk Kütüphanesi Müdürlüğü'nün kitap varlığı 100.000'e ulaşmakla, «yurdumuzun en gelişmiş ilçe kütüphanesidir» denilebilir.

Tahsinağa Halk Kütüphanesinin, Ürgüp'ün kasaba ve köylerinde 11 şube kütüphanesi mevcut olup, halen toplam 24 personelle hizmet verilmektedir.

İlçe nüfusu 1985 sayımlarının resmi olmayan sonucuna göre 34.596'dır. Her Ürgüplüye halk kütüphanelerinden üç kitap isabet etmektedir ki,

bu durumun batı standartlarının üzerinde olduğu yöreyi gezen turistlerce ifade edilmektedir. İlçenin Çökek Halk Kütüphanesini gören bir Fransız, bu köyün 447 nüfusuna 5956 cilt kitapla hizmet edildiğini öğrenince hayretini gizleyemiyor. «Burası bir kütüphane cenneti» diyor. Diğer şube kütüphanelerinde de aynı durum gözlenmekle birlikte, Ortahisar Hüseyin Galip Efendi Halk Kütüphanesinin 1892'de hizmete girdiğini ve kitap mevcudunun 11.000 cilde ulaştığını zikretmeden geçemeyiz.

Ürgüp halkı için kütüphane ihtiyacı zayıf değil alışkanlık haline gelmiştir. Halkın bu ilgisi dolayısıyla kütüphane, kütüphanecilikte ki yeni gelişmelere açıktır. Tahsinağa Halk Kütüphanesi binadan başka fazla meselesi olmayan, oturmuş bir kütüphane olarak; Dünyada gelişen otomasyonun halk kütüphanelerimize girişimde «Pilot kütüphane» olarak tercih nedeni olabilir.